

פעולה לחודש שבט

נושא הפעולה: המשפט של הרב קוק לחודש שבט

מטרת הפעולה: הבנת חשיבות ומהות הנטיעות

1. חשק וחפץ

- מרימים שתי כרטיסיות – על אחת כתוב **חֶשֶק** ועל אחת כתוב **חֶפֶץ** מסבירים: שתי המילים מבטאות **רצון**. יש לי חשק = אני רוצה = אני חפץ. שואלים את החניכים: אם שתי המילים מבטאות **רצון** לעשות משהו, **מה ההבדל בין שתיהן?** [מקבלים תשובות מהחניכים]
- תשובה: "חשק" – הינו רצון נמוך, מתוך שאיפה ליהנות – **לקבל דבר מה, על ידי עשיית המעשה**. "חפץ" – הינו רצון גבוה, מתוך שאיפה אידאלית – **לעשות משהו מהותי וחשוב לעולם**.
- מדביקים את שתי המילים בשני צדדים של בריסטול/קיר/חלון, ונותנים לחניכים להדביק מתחת לכל מילה את האמירות השייכות למילה זו. (יש להכין מראש כרטיסים עם סוגים של פעולות שהאדם עושה, למשל: משחק במחשב/פלאפון, בניית בית, הליכה לבית ספר, יציאה לטיול, קריאת ספר, אכילת אוכל בריא, הכנת שיעורי בית, הליכה לישון, קימה בבוקר, תפילה, משחק כדורגל, עזרה בבית, קיום מצוות)
- שימו לב – יש דברים שיהיה עליהם דיון אם הם שייכים ל'חשק' או ל'חפץ'... לדוגמא: עזרה בבית – האם כשאני עוזר בבית זה מתוך 'חשק' או 'חפץ'? קיום מצוות – האם אני מקיים מצוות רק מתוך 'חשק' – רצון לקבל שכר, או גם בגלל 'חפץ' – אני מאמין שזה חשוב וזה עושה טוב בעולם.
- הוצאת כרטיסיה נוספת עליה כתוב **'נטיעת אילנות'**, והעלאת שאלה – האם נטיעת אילנות כלולה ב'חשק' או ב'חפץ'? [מקבלים תשובות מהחניכים, ובינתיים משאירים את השאלה פתוחה...]

2. חוני ועץ החרוב

- סיפור על חוני ועץ החרוב:
[אפשר לקרוא את הסיפור, או להציג אותו בכל דרך יצירתית...]

יום אחד היה חוני הולך בדרך, ראה איש שהיה נוטע חרוב. שאל אותו: מתי העץ יניב פירות? ענה לו: לאחר שבעים שנה. אמר לו: וכי אתה בטוח שתחיה שבעים שנה? אמר לו אותו אדם: אני באתי לעולם ומצאתי חרוב נוטע מניב פירות. כמו שאבותי שתלו לי, כך אני שותל לצורך בני'.
(מסכת תענית דף כ"ג עמ' א', תרגום מארמית)

- שאלות לדיון:
 1. מה חשב חוני על האיש, כששאל אותו את שאלתו?
 2. האם האיש הזקן שנטע את החרוב עשה זאת מתוך 'חשק' או מתוך 'חפץ'?

מסקנה: האיש הזקן מבטא את התפיסה שצריך לעשות דברים מתוך ראייה נצחית, ולא מתוך הסתכלות על התועלת האישית בלבד.

(הרחבה - מי שרוצה לקצר יכול לדלג לעמוד הבא)

המשך הסיפור:

ישב חוני, אכל סעודתו ונרדם. עלתה סביבו שן של סלע והתכסה מעיני בני האדם, וכך ישן שבעים שנה. כשהתעורר ראה את אותו אדם שאוכל פירות מהעץ.
שאל אותו: האם אתה הוא ששתלת את העץ? אמר לו: אני נכדו של אותו אדם שנטע. אמר לו: מכך אני למד שישנתי כבר שבעים שנה.

[הערה: כשחכמים מספרים לנו סיפור, אנחנו לא עוסקים בשאלה אם הסיפור קרה בפועל או לא, אלא במסר שרוצים חכמים להעביר לנו על ידי הסיפור.]

שאלה: לשם מה היה צריך את המשך הסיפור? האם חוני לא הבין את דבריו ההגיוניים כל כך של אותו זקן?

תשובה: כנראה שתפיסתו של חוני היתה שונה מתפיסת אותו זקן, ורק על ידי ההרדמות שלו הוא הבין את האמת שבדברי הזקן. ומה היתה תפיסתו של חוני? האם הוא לא הבין שאפשר לנטוע רק למען הדורות הבאים?

- כנראה שאכן תפיסתו של חוני היתה שונה, ואת זה אפשר ללמוד מהסיפור המפורסם על עצירת הגשמים – סיפור שבזכותו נקרא חוני – '**המעגל**'.

תנו רבנן פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים שלחו לחוני המעגל התפלל וירדו גשמים התפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה...אמר לפניו: רבונו של עולם, בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך.

חוני הוא צדיק גדול, אך תפיסתו מיוחדת לו ולא מתאימה לכולם – חוני מאמין כל כך גדול עד שהוא בטוח שה' ישמע לתפילתו **עכשיו**, וכנראה כך גם חשב חוני לגבי הנטיעה: מדוע שזקן יעמול בשביל הדור הבא? אם הדור הבא יצטרך פירות, שפשוט יתפללו ויבקשו: '**פירות עכשיו!!!**'.

ההירדמות של חוני מראה לו ולנו, שאין קפיצות דרך ודילוגים, אלא המציאות היא תהליך ארוך ומורכב.

3. המשפט של הרב קוק לחודש שבט

הסיפור של חוני מביא אותנו למשפט מקסים של הרב קוק.

[הערה: הרב קוק כתב משפטים קצרים על כל חודש, והמשפטים הללו נאגדו בספר שנקרא 'מגד ירחים', משפט זה הוא אחד המשפטים שנכתב לחודש שבט.]

• קריאת המשפט:

'חֲשֵׁק נְטִיעַת אֵילָנוֹת נוֹבֵעַ מִחֶפֶץ הַטֶּבֶת הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים'.

האם נטיעת אילנות מתאימה להגדרה של 'חשק' או של 'חפץ'?
[מקבלים תשובות מהחניכים]

• הסבר המשפט: לפי הרב קוק נטיעת אילנות היא מעשה ששייך לשתי הקטגוריות: מצד אחד, יש לאדם **חשק** לנטוע – משתי סיבות:
א. זה נחמד - לחפור בור, לקחת את השתיל, להכניס לאדמה, לכסות, להדק ולהשקות.

ב. יש לו מכר תועלת – הוא נהנה לאכול מפירות העץ ולשבת בצלו.

ומצד שני בנטיעת אילנות יש גם **חפץ** והוא להיטיב עם הדורות הבאים, גם אם אני לא נהנה מנטיעת העץ, בכל אופן אני נוטע בשביל שאחרים ייהנו.

הרב קוק מחבר בין שני הסוגים של הרצון – גם אם אני נוטע מתוך חשק – רצון נמוך, עדיין בפנימיות שלי אני עושה זאת מתוך רצון עמוק וגבוה יותר.

יש לציין שהמשפט המלא הוא:

"חֲשֵׁק נְטִיעַת אֵילָנוֹת נוֹבֵעַ מִחֶפֶץ הַטֶּבֶת הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים הַמְבֹלֵט בְּתַקְפוֹ בְּעֵץ הַחֲרוּב'.

כמובן שהמקור עליו התבסס הרב קוק כשכתב את המשפט הוא קרוב לוודאי הסיפור של חוני.

• האם יש דברים נוספים שיכולים להתאים למשפט הזה? נסו להחליף את המילים 'נטיעת אילנות', במילים אחרות.
לדוגמא:

'חשק **המצאת דברים חדשים** נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים'

'חשק **חינוך והדרכה** נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים'.

• לסיכום: הרב קוק מלמד אותנו שאנחנו צריכים לשאוף לחבר בין הרצונות הפשוטים שלנו לבין הרצונות העמוקים, ולשאוף שלכל מעשה שלנו יהיה גם ערך מהותי וחשוב.

4. השיר: חשק נטיעת אילנות

- אפשר לקרוא או להשמיע את השיר, כדאי גם לתת את הטקסט לחניכים.
[https://www.youtube.com/watch?v=JX44s1Xe_SQ: קישור ליו טיוב]

חשק נטיעת אילנות / יוחאי בן אב"י

חשק נטיעת אילנות נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים!

א. משפע עלים ירקים,
מתוך ענפים ארזים,
משרש עמק סבוך ומרכב,
מגזע עבה ורחב...
ב. מתוך שערו המלבין,
מעור מקמט ומזקין,
מבין שתי ידיו הטופחות על עפר,
קם הרואה ואמר:

חשק נטיעת אילנות נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים!

ג. מילד צוחק ועיניו,
ואב המרכיב על כתפיו,
מבכי של אשר ובכי של שכול,
מדדרך סלולה ומכשול...
ד. ממתק פריו של חרוב,
וטעם ישן ואהוב,
זה שיר שכתבו ונטעו ראשונים,
כדי שישירו בנים!

חשק נטיעת אילנות נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים!

- ניתן לבחור מספר משפטים מהשיר, לתת לכל חניך משפט ולבקש ממנו שיגיד איך הוא רואה את הקשר בין משפט זה למשפט של הרב קוק.
לדוגמא:
'מתוך שערו המלבין' - רומז לזקן שנוטע את העץ
'קם הרואה ואמר' - משפט דו משמעי שרומז גם לרב קוק (הראי"ה) שאמר את המשפט, וגם לחוני שראה את אותו זקן.
'מילד צוחק ועיניו ואב המרכיב על כתפיו' - הילד נהנה ממה שהשאירו לו הדורות הקודמים.
'ממתק פריו של חרוב' - מזכיר את עץ החרוב מהסיפור.
'זה שיר שכתבו ונטעו ראשונים' - גם שיר הוא דבר שנכתב למען הדורות הבאים.
• לסיום אפשר ללמד את החניכים את השיר כולו או רק את הפזמון.